

UPPSALA
UNIVERSITET

Institutionen för arkeologi
och antik historia

Khopesh

Den rike mannens yxa?

Sebastian Davidsson

Kandidatuppsats 15 hp

VT 2017

Handledare: Anne Landborg

Abstract

Davidsson, S. 2017. Khopesh – Den rike mannens yxa?

With its exotic appearance and depictions in ancient Egyptian art and literature, the curved sword referred to as 'khopesh' has been the source of much speculation. While its actual use as a weapon of war is debated, as is its level of effectiveness, there can be no doubt that it was a highly prestigious symbol of power. This essay aims to shed light on not only the practical aspects of such a weapon but also to delve into the cultural and in particular royal ideological roles. This is achieved through studying textual sources, representations in art and preserved examples of the weapon. Comparisons will also be made with other contemporary bladed weapons in Egypt and its vicinity. Aspects of metallurgy which allows for the making of swords will also be touched upon.

Keywords: Sword, khopesh, khepesh, kepesh, bronze, warfare

Kandidatuppsats i Egyptologi 15 hp.Handledare: Anne Landborg. Ventilerad och godkänd.

© Sebastian Davidsson

Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet, Box 626, 75126 Uppsala, Sweden

Innehållsförteckning

Abstract	1
Innehållsförteckning.....	2
1. Inledning.....	3
1.1 Teori och metod	3
1.2 Frågeställningar	4
2. Vapnet och bevarade föremål.....	5
2.1 Inom Egypten.....	5
2.1.1 Hur vapnet kom till och metallurgins begränsningar.....	5
2.1.2 Bevis för khopesh i Egypten	7
2.1.3 Bevarade exemplar, deras utseende, och en kommentar om krigsföring.....	7
2.2 Utanför Egypten	8
2.2.1 Mesopotamien	8
2.2.2 Syrien-Palestina	8
2.2.3 Problemet med brons på andra platser	8
2.5 Senare paralleller.....	9
2.3 Avslutande diskussion om vapnets taktiska användning.....	10
3. Symbolik, ideologi och avbildningar	13
3.1 Kungaideologi	13
3.1.1 Tidiga föregångare utanför Egypten.....	13
3.1.2 Inom Egypten	14
3.1.3 Smiting of the enemy	15
3.1.4 Khopesh från en stridsvagn	18
3.1.5 Khopesh i händerna på fotsoldater	19
3.2 Sammanfattande diskussion om vapnet som symbol.....	20
4. Sammanfattning och slutsats	22
Källförteckning.....	23

1. Inledning

Allt sedan den danske antikvarien Christian Jürgen Thomsen arrangerade det danska nationalmuseet efter sitt treperiodssystem i slutet av 1800-talet¹ kan det knappast råda något tvivel kring metallers betydelse för vår förståelse av mänsklig kultur. Egyptologer föredrar ofta att tala om riket och dynastier då det mesta av det forna Egypten faller under bronsåldern. Namnet tycks implicera att brons var det vanligaste materialet, men så var inte fallet. Brons var dyrt, och därför något som den breda massan inte hade tillgång till, inte ens i form av koppar.² Vilka metaller ett samhälle behärskar styr många saker, inte minst vilka vapen som kan produceras. Vilka vapen som kan produceras styr i sin tur vilken stridsteknik som kan användas. Så snart teknologin tillåtit det har kulturer världen över producerat svärd, som ofta har blivit den främsta statussymbolen och ibland fått representera hela kulturer eller perioder (jämför exempelvis den europeiska medeltiden). Att smida svärd kräver stor yrkesskicklighet och en stor mängd dyrt material, och är därför en avsevärd investering enbart tillgänglig för samhällets övre skikt. Ett av de största frågetecknen är varför någon skulle gå igenom den mycket mer omfattande, komplicerade och dyra processen att smida en khopesh, när yxor redan vid khopesh intåg hade funnits i tusentals år. Om khopesh är huggsvärd, kan en kämpe då använda samma stridsteknik som med en yxa? Vapnet har även en framträdande roll inom konsten, i synnerhet med koppling till kungaideologin. En komplett guide till khopesh ligger bortom denna uppsats bredd och vidd, men jag ämnar ändå ge en någorlunda överskådlig bild av hur khopesh introducerades till Egypten och även hur och varför den fick ett sådant inflytande i kungaideologin, utöver de tidigare nämnda praktiska aspekterna. Utöver att ge en överskådlig bild av khopesh så kommer jag även att jämföra med vapen från andra kulturer som är ungefär samtida, gjorda av brons, eller troligtvis haft en liknande användning i strid, och vars användning i strid vi känner till mer om. Vidare kommer jag även att täcka avbildningar i konst och litteratur.

1.1 Teori och metod

I den här kandidatuppsatsen närmar jag mig de mer fysiska och praktiska aspekterna med hjälp av teori kallad 'cross-cultural survey'.³ Jag anser att vad som gäller strid, och styrkor och svagheter hos olika metaller är allmänmänskligt och kan jämföras mellan olika platser och tider utan större bekymmer. Vapen, rustning och krig är en ständig kamp vad gäller att överträffa sin fiende, lika giltig i det forntida Egypten som i dag. Metoden jag använder är diskuterande och jämförande. Avbildningar i konsten och samtida skriftliga källor närmar jag mig kritiskt, då dessa ofta är ideologiskt färgade och har mytologiska inslag.

---

¹ Darvill, 2008 Three Age System

<http://www.oxfordreference.com.ezproxy.its.uu.se/view/10.1093/acref/9780199534043.001.0001/acref-9780199534043-e-4253> accessed 1 May 2017.

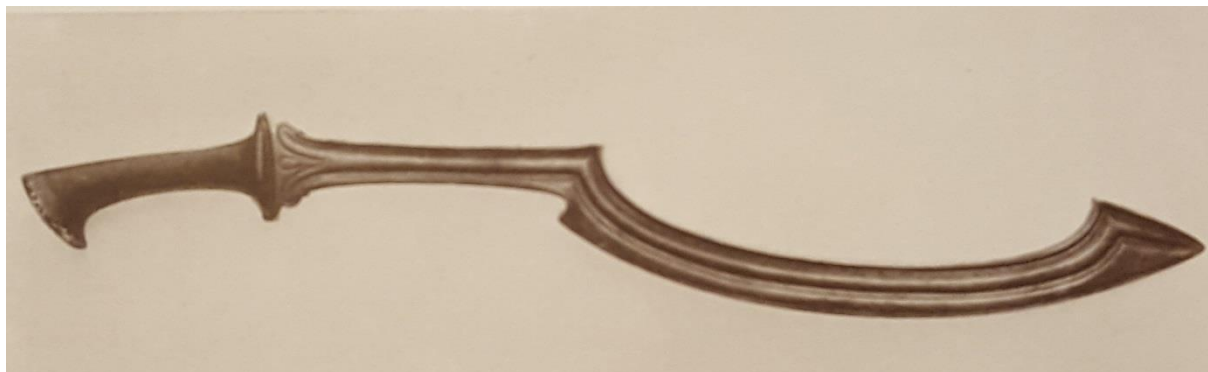
² Lucas & Harris, 1934, 208.

³ Naroll. 1970.

1.2 Frågeställningar

- Hur användes khopesh i strid?
- Var och när uppstod Khopesh? När nådde det till Egypten?
- Vad kan sägas om dess roll och avbildningar i konsten? Kan konsten berätta något om övriga frågeställningar?

2. Vapnet och bevarade föremål

Figur 1. Den större av två khopesh funna i Tutankhamuns grav.⁴

2.1 Inom Egypten

2.1.1 Hur vapnet kom till och metallurgins begränsningar

Khopesh är en typ av krökt kortsvärd, vars typologi och användningsområden är omstridda, något som kommer att framgå tydligt i den här kandidatuppsatsen. De vapen som gemensamt kallas khopesh har ibland även stora individuella skillnader, där över tid en förändring i förhållandet mellan klingan och hjaltet kan noteras.⁵ Äldre khopesh uppvisar följaktligen stora likheter med yxor, dock helt av metall och utan skaft av trä. De första vapnen med ett blad av metall var yxor, eftersom den första metallen som behärskades av människan var koppar, vars egenskaper gör metallen olämplig för längre blad.⁶ Koppar är svårt att gjuta då det tenderar att dra sig samman när det kyls, samt kan absorbera gaser och bli poröst.⁷ Därför är det inte överraskande att en av de mest vidspridda teorierna om vapnets uppkomst är att växande kontroll över metall och kunskap om legeringar tillät längre och längre yxblad, tills yxbladen var lika långa som khopesh.⁸ Yadin skriver att innan människan lärde sig att producera hårda metaller så var svärd dömda att misslyckas.⁹ Enligt Howard är föregångaren till khopesh den så kallade "epsilon-yxa", så kallad för att den påminner om den grekiska bokstaven med samma namn. Han hävdar även att det finns tillräckligt med material i form av överlevande khopesh för att visa en definitiv utveckling från epsilon-yxa.¹⁰

⁴ Carter, 1933, pl, XLV B.

⁵ Yadin, 1963, 78. Vad den här förändringen beror på är omdiskuterat och kommer vidare att tas upp under 2.3 Avslutande diskussion om vapnets taktiska användning.

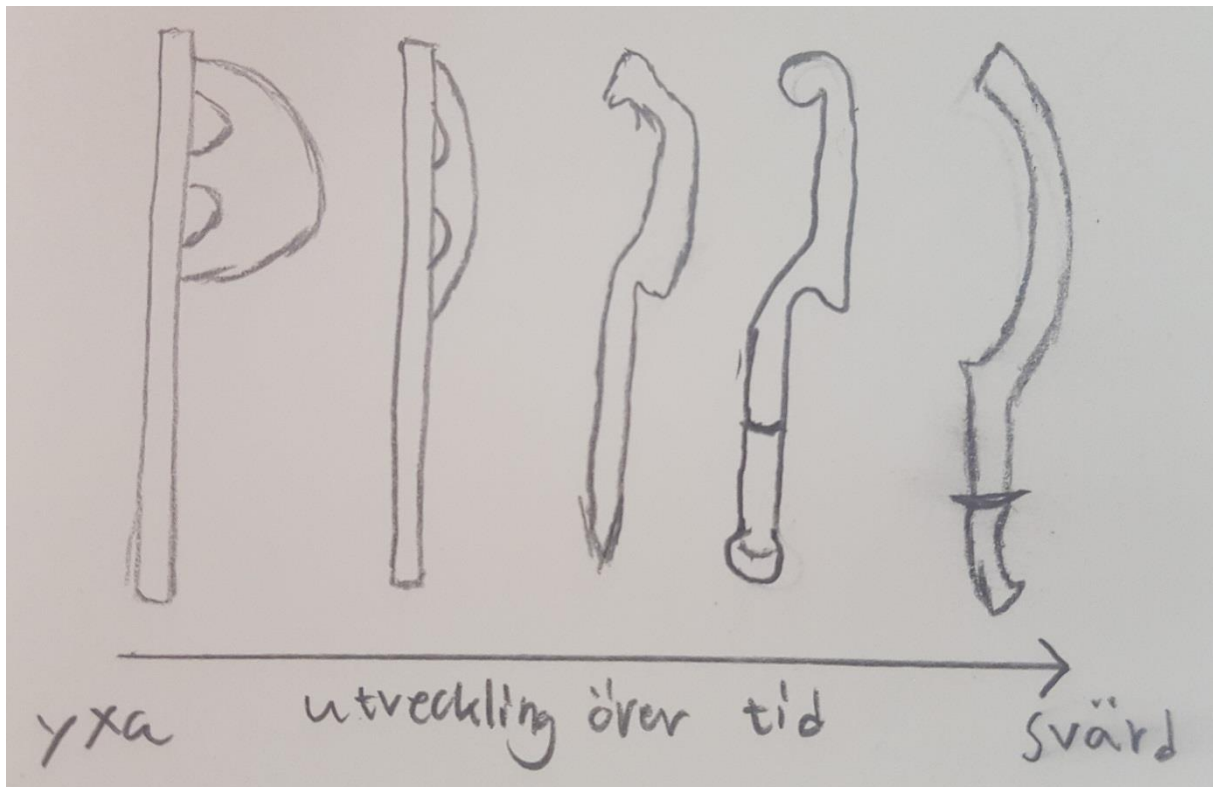
⁶ Sapiro & Webler, 2016, 3180.

⁷ Lucas & Harris, 1934, 217.

⁸ Sapiro & Webler, 2016, 3180.

⁹ Yadin, 1963, 11.

¹⁰ Howard, 2014, 34.

Figur 2. Utvecklingen av khopesh från epsilon-yxan enligt Sapiro & Webler och Howard.¹¹ Författarens teckning efter förlaga av Howard. Notera att bladlängd ökar över tid hos både yxor och khopesh.¹²

En äldre teori som har givit khopesh det missvisande namnet 'sickle sword'¹³ är att vapnet helt enkelt härstammar från den fredliga agrikulturella skäran. Enligt denna teori skulle vapen slipade på den konkava sidan först ha använts, men varit ineffektiva och ersatts av vapen slipade på motsatt sida, det vill säga den konvexa.¹⁴ Även Drews noterar i sin text likheten med ett jordbruksredskap, mer specifikt en amerikansk jordbrukares majskniv.¹⁵ Likt den förnämnda liknelsen med en skära är inte heller denna särskilt korrekt, då en majskniv precis som en skära har sin skarpa egg på den konvexa sidan. Ett annat möjligt ursprung för khopesh läggs fram av Ian Shaw. Han hävdar att det rör sig om dolkar som blev allt längre och längre, för att sedan anta den krökta formen efter inflytande från utanför Egypten.¹⁶ Introduktionen av brons i Egypten lär ha skett under Mellersta riket,¹⁷ och tillskrivs ofta Mesopotamien, så att en form av bronssvärd skulle ha introducerats därifrån är möjligt.¹⁸ Lucas & Harris skriver emellertid att brons omöjligt kan ha uppstått där då landet saknar inhemsk kopparmalm, och föreslår ett ursprung någon annanstans i västra Asien.¹⁹ Vapnets namn förtjänar ett omnämnande. I den här kandidatuppsatsen har jag valt att vokalisera det som khopesh, men även andra stavningar som khepesh, kepesh, eller kopesh är möjliga. Jag har valt att använda det egyptiska ordet snarare än de många översättningar som existerar, då dessa ofta är

¹¹ Sapiro & Webler, 2016, 3181; Howard, 2014, 33.

¹² Notera även att skärande yxor försvinner från slagfältet samtidigt som khopesh dyker upp, se vidare under 2.3.

¹³ Wernick, 2004, 152.

¹⁴ Lenk-Chevitch, 1941, 81–82.

¹⁵ Drews, 1993, 196.

¹⁶ Shaw, 1991, 42–43.

¹⁷ Redford, 2001, 360.

¹⁸ Berger, 2008, 1672–80.

¹⁹ Lucas & Harris, 1934, 218.

missledande och blandar ihop vapnet med andra senare vapen. Redan 1917 noterade Petrie att det inte finns ett konsistent namn i modern tid för det här vapnet och valde därför att använda det ursprungliga egyptiska namnet²⁰ och jag följer hans exempel. Mer om ordet i sig och dess innebörd diskuteras under 3. Symbolik och ideologi.

2.1.2 Bevis för khopesh i Egypten

Den allra äldsta khopesh som funnits i Egypten kommer från det andra intermediet och Hyksos ockupation av Egypten och är funnet i Tell el-Daba. Vapnet fanns i en krigares grav, som utöver de sedvanliga matoffren i kärl av keramik även innehöll en dolk.²¹ Att döma av fynd och konst är det dock under Nya riket som vapnet röner större framgång och popularitet. I Liverpools museum finns en khopesh daterad till 1300-talet f.v.t.²² och i Tutankhamuns grav finns två ungefär samtida.²³ Dessvärre är fyndkontexten okänd för den khopesh som Wernick skriver finns i Liverpools museum, men även den lär vara från en gravkontext.²⁴ Dessa är de egyptiska exemplar jag har lyckats finna i litteratur och museidatabaser. Sannolikt finns åtskilliga fler som jag inte funnit på grund av otillgängliga museidatabaser. Utöver de nämnda finns även vissa utomegyptiska fynd som tas upp senare i uppsatsen i enlighet med den andra punkten av frågeställningen.

2.1.3 Bevarade exemplar, deras utseende, och en kommentar om krigsföring

Som tidigare nämnt kommer det äldsta exemplaret av en khopesh från det andra intermediet och Hyksos ockupation av Egypten, är gjort av koppar och funnet i Tell el-Daba.²⁵ Det verkar alltså som att brons och en ökad kunskap om metallurgi inte är ett krav för tillverkningen av en khopesh. Koppar är förvisso mjukare än brons, men kan göras till ett minst lika skarpt och potentiellt dödligt vapen, även om det självklart kommer vara mindre robust. Vissa skriftliga källor, som Ahmose son av Ibanas biografi talar om en soldats liv på slagfältets frontlinje. Innehållet i Ahmose son av Ibanas biografi är ungefär samtida med när khopesh lär ha introducerats i Egypten, och är därför högst relevant för den här uppsatsen. Ahmose, en flottofficer och veteran med många strider under bältet, rapporterar mestadels att han dräpt en fiende under varje slag eller rentav under ett helt fälttåg.²⁶ Det skulle innebära att strider under den här tiden hade relativt få förluster. Kanske var närkamper inte heller särskilt långdragna. Det skulle ge en krigare möjlighet att slipa eller forma om sitt vapen mellan konflikterna om det blev slött eller bant ur form. En annan möjlig förklaring till den låga dödssiffran är att den är en direkt följd av de förhållandevis mjuka vapnen. Kanske var en utdragen konflikt inte möjlig eller önskvärd. Korta konflikter ger en krigare möjlighet att slipa sitt vapen igen och hamra det till sin ursprungliga form, oavsett om det är av koppar eller brons. Både koppar och brons är mjukare än järn, och även om vapen tillverkade av de två förstnämnda materialen deformeras lättare under strid så innebär deras mjukhet att stridsskador lättare åtgärdas. Brons må vara mjukare än järn, men har ändå en ansenlig hårdhet. Den här hårdheten kan mer än fördubblas på Brinellskalan genom att bronsstycket hamras.²⁷ I de fall där ett koppar- eller bronsvapen blir totalförstört kan en smed tack vare metallernas i förhållande till järn låga smältpunkt gjuta om dem. På så vis behöver materialet aldrig gå till spillo. Under större delen

---

²⁰ Petrie, 1917, 26.

²¹ Partridge, 2002, 188.

²² Wernick, 2004, 151.

²³ Carter, 1933, 137.

²⁴ Wernick, 2004, 151.

²⁵ Partridge, 2002, 188.

²⁶ Breasted, 1906a, 3–9.

²⁷ Lucas & Harris, 1934, 220.

av historien har ett förstört vapen av järn varit permanent förstört. Koppar och brons motstår även korrosion, medan järn rostar sönder. Även ett flera tusen år gammalt vapen av brons kan med relativt lite ansträngning återbördas till ett skick redo för strid. Snarare än framsteg i metallurgi hävdar Spalinger att khopesh är ett resultat av politiska förändringar. Egypten var för det mesta ett land med yttre fiender men med intern fred. Egyptisk krigsföring tenderade därför vara konservativ, särskilt då egyptiernas fiender i söder, nubierna, hade en mindre avancerad krigsmakt. Nordöst om Egypten var situationen en annan, med gott om småstater i ständiga konflikter och följaktligen kapprustning. När Hyksos tog över den norra delen av landet ändrades situationen även i Egypten, och därför kan vi se stora militärtekniska framsteg under den perioden.²⁸ Den förändrade politiska situationen förklarar alltså varför vapentypens uppkomst inte var beroende på metallurgiska framsteg, och sonika varför det äldsta exemplar vi känner till är tillverkat av koppar och inte brons. Även Yadin instämmer i att den här innovationen måste ha kommit till Egypten utifrån, som så många andra militära samtida militära innovationer, främst stridsvagnen och kompositbågen, men uttalar sig inte om vilka processer som kan ha legat bakom.²⁹

2.2 Utanför Egypten

2.2.1 Mesopotamien

Enligt Gordon är de potentiellt äldsta exemplaren av en khopesh någonsin funna från Tello i Babylonien. Dateringen är aningen oklar, men den mesopotamiska tidigdynastiska perioden har föreslagits (innan 2340 f.v.t.). Den här dateringen är ungefär samtida med det khopeshliknande föremålet på Eannatums 'Stele of Vultures'.³⁰ Likt de flesta egyptiska fynd är dessa från gravar, vilket gör det oklart om det rör sig om faktiska vapen ämnade för strid. De är emellertid slipade, något som inte kan sägas om alla egyptiska gravfynd.³¹

2.2.2 Syrien-Palestina

Om fynden från Tello ska ignoreras, då det finns tveksamheter kring dateringen, så finns de äldsta fynden i Siche³² och Byblos. Dessa vapen är mer eller mindre identiska till de yxlika krokar som utgör de äldsta khopesh vi finner inom Egyptens gränser och är daterade till Amenemhat III:s regeringstid.³³ De är båda dekorerade och därför sannolikt mer status- och prydnadsföremål än faktiska vapen för strid.³⁴

2.2.3 Problemet med brons på andra platser

En typ av artefakt som omkring vilken det finns en liknande typ av debatt är de minoiska dubbelyxorna. De är förvisso inga svärd, men som jag har skrivit om tidigare i den här uppsatsen så finns det enligt flera forskare ett släktskap mellan khopesh och yxor. Precis som khopesh, eller kanske i ännu större utsträckning, är den minoiska dubbelyxan en viktig symbol, lika närvarande i den minoiska kulturen som korset i kristendomen och halvmånen i

---

²⁸ Spalinger, 2005, 17.

²⁹ Yadin, 1963, 79.

³⁰ Se 2.2.1 Tidiga föregångare utanför Egypten.

³¹ Gordon, 1958, 23.

³² Även stavat Schechem eller Sikem.

³³ Ungefär 1820-1776 f.v.t.

³⁴ Gordon 1958, 23.

islam. I likhet med khopesh är de också gjorda av brons, men till skillnad från den förstnämnda är de verktyg och inte vapen. Minoiska dubbelyxor förekommer i både brukbara och obrukbara exemplar, och kanske gäller samma sak khopesh. Vad som avgör om föremålet är brukbart eller ej är ofta materialet. I fall där föremålet är gjort av guld är det uppenbart, men olika typer av brons har också olika egenskaper, där bara vissa är lämpliga för verktyg och vapen. Brons är en legering, oftast mellan koppar och tenn, men även arsenik är möjligt att använda, och dubbelt så effektivt som tenn i den bemärkelsen att enbart hälften av materialet krävs för att uppnå samma resultat.³⁵ Koppar förekommer på två platser i Egypten: Östra öknen och Sinai. På dessa platser förekommer metallen dock inte i tillräcklig mängd för att ha täckt behovet under Nya riket. Vi kan anta att en viss import skett.³⁶ Vilket område kopparmalm kommer från är relevant då den innehåller diverse föroreningar. Malm från olika platser innehåller olika typer av föroreningar, vilket styr vad en smed behöver tillsätta och i vilken mängd för att framställa högkvalitativt brons lämpligt för vapen. Exempelvis kopparmalm från gruvor i dagens Iran, Turkiet och på Cypern innehåller naturligt en viss mängd arsenik. Tenn förekommer dock på egen hand i Egypten och är därför ett naturligt val för legeringsmetall i framställningen av brons. Dessvärre har jag inte funnit någon analys på den exakta halten metaller i någon egyptisk khopesh. Enligt Lucas & Harris råder en brist på kemiska analyser av egyptiska metallföremål i allmänhet.³⁷

Att bronssvärd är mjuka och opraktiska och enbart fyller rituella syften har hävdats om andra vapen från andra platser, som egeiska bronssvärd från det femtonde och fjortonde århundradet före vår tideräkning.³⁸ Svärden har ofta karaktäriserats som ineffektiva stickvapen, men Molloy skriver i sin artikel att så inte är fallet, utan att vapnen kan användas i en begränsad rad både hugg- och stickattacker.³⁹ Kanske är detta även fallet för khopesh, där åtminstone senare exemplar, som de funna i Tutankhamuns grav, har en spets i linje med handtaget med vilken stötar borde kunna utdelas.

2.5 Senare paralleller

Mycket få källor om hur vapen användes före den sena medeltiden/renässansen finns bevarade, och för bronsåldern har vi inga regelrätta vapenmanualer.⁴⁰ Följaktligen baserar sig studier kring hur vapen användes på liknelser och paralleller till liknande vapen från senare tider som vi vet mer om, eller experimentell arkeologi med kopior av antika föremål. Khopesh finner sin medeltida europeiska motsvarighet i falchion, ett vapen vars namn betyder just skära på latin, trots att eggen precis som på en khopesh finns på den konvexa sidan. Howard noterar även likheter med andra tunga, huggande svärd som kopis och falcata.⁴¹ Kopis, även kallat machaira, var ett senare vapen än khopesh som fick spridning från Balkan till Spanien, men var troligtvis ursprungligen av grekisk härkomst. Enligt Gordon är det upp till debatt huruvida namnet härstammar från khopesh.⁴² En kopis har en lövformad klinga böjd lätt framåt. Den skärande eggen är alltså konvex, och enbart slipad på den konvexa sidan, men böjningen framåt kan ge illusionen av en skäraliknande krok. Kanske är det härifrån den felaktiga uppfattningen om 'skärasvärd' kommer. Falcata är ett krökt svärd från den Iberiska halvön, vanligt innan den romerska erövringen. Namnet i sig är antagligen modernt, vi vet

---

³⁵ Lowe Fri, 2007.

³⁶ Lucas, 1927, 162.

³⁷ Lucas & Harris, 1934, 219

³⁸ Molloy, 2008, 116.

³⁹ Molloy, 2008, 117.

⁴⁰ Molloy, 2008, 118.

⁴¹ Howard, 2014, 33.

⁴² Gordon, 1958, 24.

inte vad det samtida namnet var.⁴³ Genom romarna vet vi att vapnet fanns i händerna på spanskt infanteri, men även ofta brukades av kavallerister, som kunde utdela fruktansvärda nedåtriktade hugg från hästryggen. Gabriel noterar även att det finns anmärkningsvärt lite skillnad mellan kopis/machaira och falcata, och föreslår att den spanska kavalleriet kan ha använt det makedoniska, som ju lär ha varit utrustade med kopis, som förebild. Till skillnad från khopesh, kopis och falchion var falcata slipat på båda sidor.⁴⁴ Falchion var ett vapen för eliten, vilket i det medeltida Europa innebär riddare. Ett falchions konvexa, skärande egg innebar att den kunde användas med en skrämmande effektivitet mot soldater ur de lägre samhällsständerna som bar mindre eller ingen rustning, och kanske gäller samma sak khopesh. Vi vet att den egyptiska eliten lär ha burit en typ av fjällpansar, och eftersom khopesh tycks ersätta den skärande yxan (t.ex. den tidigare nämnda epsilonon) ⁴⁵ så kan vi anta att ungefär samma sak gällde som i medeltida Europa, med khopesh som ett vapen mot de stora mängderna soldater av lägre samhällsstånd. Dessa fjällrustningar bestod av överlappande fjäll av brons eller bara hårt läder i varierande storlek, mindre fjäll där större rörlighet anbefalldes. Inga rustningar bestående av stora, styva plåtar likt de vi finner i senare tider och på andra platser existerade.⁴⁶ Det faktum att khopesh i stor utsträckning ersätter den traditionella klubban i s.k. ”Pharaoh smiting his enemies”-scener och som symbol för egyptisk auktoritet ger ytterligare vikt till den här tanken.⁴⁷ Falchion dalade i popularitet för att slutligen försvinna på de medeltida slagfälten när bättre rustning blev mer vidspridd och bondehärarna så småningom byttes ut mot professionella arméer. Kanske gäller samma sak khopesh. En annan intressant sak som binder samman kopis/machaira, falcata och falchion är deras koppling till kavalleri. Under den period i Egypten som khopesh var ett relevant närstridsvapen existerade inget kavalleri, men däremot stridsvagnar.⁴⁸

Till skillnad från ett falchion har en khopesh en konkav rygg, förmodligen av flera skäl. Att göra en mer macheteliknande klinga hade förmodligen varit opraktiskt, tungt, och dyrt. Den konkava, kroklika ryggen tillåter dessutom för en rad intressanta manövrar i strid, exempelvis om att fånga en motståndares vapen eller dra dennes sköld ur vägen.⁴⁹ I Tello i Babylonien har som nämnt under 2.2.1 Mesopotamien två khopesh, sannolikt de äldsta som existerar, hittats. En av dessa är slipad på den konkava sidan, något som är extremt ovanligt. Exemplet från Tello är sannolikt ensamt i sitt slag.⁵⁰ Jag anser att den slipade baksidan ger ytterligare vikt till Howards tanke om att även baksidan användes i strid. Vapnet från Tello är förvisso av den tidiga, kroklika formen. Därför kan kanske inte samma typ av stridsteknik användas med den som med senare exemplar av vapentypen.

2.3 Avslutande diskussion om vapnets taktiska användning

Stor oenighet råder kring hur khopesh brukades i strid. Inte ens om den användes i strid eller om det rör sig om ett enbart ceremoniellt vapen är fullständigt klarlagt. Wernick hävdar i sin artikel att det mest talande beviset för att dessa vapen var enbart ceremoniella till sin natur är att de saknar tecken på slitage.⁵¹ Jag har inte kunnat varken bekräfta eller dementera det här påståendet på grund av det låga antal khopesh och liknande svärd från närområdet som finns i

⁴³ Gabriel, 2011, 227.

⁴⁴ Gabriel, 2011, 27–29.

⁴⁵ Howard, 2014, 138.

⁴⁶ Partridge, 2002, 55–57.

⁴⁷ Howard, 2014, 33 Se vidare under 3.1.3 Smiting of the enemy.

⁴⁸ Se 3.1.4 Khopesh från en stridsvagn.

⁴⁹ Howard, 2014, 34.

⁵⁰ Gordon, 1958, 23.

⁵¹ Wernick, 2004, 153.

västerländska museidatabaser. Svärd som inte används bevaras självklart bättre än svärd som brukas i strid, men Wernick har även glömt en viktig detalj gällande brons. Tack vare sin tidigare nämnda relativt låga smältpunkt kan brons med förhållandevis stor enkelhet smältas ner och gjutas om. En khopesh sargad bortom reparation torde sålunda ha smältas ner, för att antingen gjutas om eller bli till ett helt annat föremål. Det gäller särskilt i senare tider när khopesh blivit obsolet som närstridsvapen. Howard hävdar att många bevarade exemplar av vapnet är för tjocka och följaktligen för tunga för att ha använts effektivt i strid.⁵² Jag ser dock inte det som ett hinder för vapnets effektivitet, utan snarare en fördel för ett huggvapen då vikten ger större kraft bakom attackerna. De vapen som kallas khopesh kan se väldigt olika ut, och är ingalunda en enhetlig kategori. En distinkt utveckling kan ses, från yxlikande krokar till något som mer påminner om ett svärd, med en distinkt spets i linje med handtaget och en lång klinga. Sapiro & Webler hävdar att den här förändringen sker på samma sätt som khopesh uppkom, det vill säga att det är den naturliga följderna av allt bättre kunskap om metallurgi. Enligt Sapiro & Webler blir alltså vapnet blir längre för att man *kan* göra det längre.⁵³ Yadin hävdar att denna förändring sker på grund av vidspridd användning av hjälmar och rustning, vilket gör skärande yxor (som den tidigare nämnda epsilonyxan) ineffektiva. Emellertid fanns det enligt Yadin fortfarande användning för ett skärande vapen i strid från stridsvagn eller mot fiender utan rustning.⁵⁴ När den skärande yxan försvinner ersätts den av två mer specialiserade vapen: Den penetrerande yxan, med ett litet blad för bruk mot bepansrade fiender, då det lilla bladet koncentrerar mycket kraft till en liten area⁵⁵, samt khopesh, för att fylla den skärande rollen mot soldater med lätt eller ingen rustning.⁵⁶ Gordon noterar en förändring av hjaltet över tid. Det blir allt större och mer uttalat på senare exemplar gentemot tidigare.⁵⁷ Vad det beror på är oklart och borde inte ha någon inverkan i strid, då khopesh antagligen brukades tillsammans med en sköld och följaktligen behövde en kämpe inte parera med det.⁵⁸ Klingan är dessutom böjd på ett sådant vis att den sticker fram före fingrarna, så ett hjalt är överflödigt.⁵⁹ Ett litet flänsat hjalt som Gordon beskriver skulle däremot kunna hindra handen från att halka och säkra vapnet i handen på användaren. Vapnet förekommer även i olika storlekar. Darnell och Manassa hävdar att detta är för att khopesh i olika storlekar fyllde olika funktioner på slagfältet, med större khopesh för att öppna gap i rustningar och orsaka krossador på fiender med mycket rustning, och mindre för att hugga och sticka mot lättare bepansrade fiender.⁶⁰ Carter själv skriver att han tror att den mindre och lättare av de båda khopesh som hittades i Tutankhamuns grav gjordes för kungen som barn medan den större och tyngre passade kungen när han nått adolescens, snarare än att de skulle fylla olika roller på slagfältet. Angående den större av de båda exemplaren i Tutankhamuns grav skriver Carter att det verkar mer lämpligt för att krossa än att skära, med en delvis utvecklade klinga. Han kallar det större vapnet för knappt mer än en krökt klubba som antagligen orsakade enorma skador tack vare sin stora vikt, medan han anser att det mindre vapnet har mer av en knivsegg.⁶¹

---

⁵² Howard, 2014, 34.

⁵³ Sapiro & Webler, 2016, 3180.

⁵⁴ Yadin, 1963, 78 Mer om det här under Khopesh från en stridsvagn, då Yadin är den ende att göra kopplingen mellan stridsvagn och khopesh.

⁵⁵ Mer om hur rustningspenetration fungerar tas upp längre ner under den här rubriken.

⁵⁶ Yadin, 1963, 78.

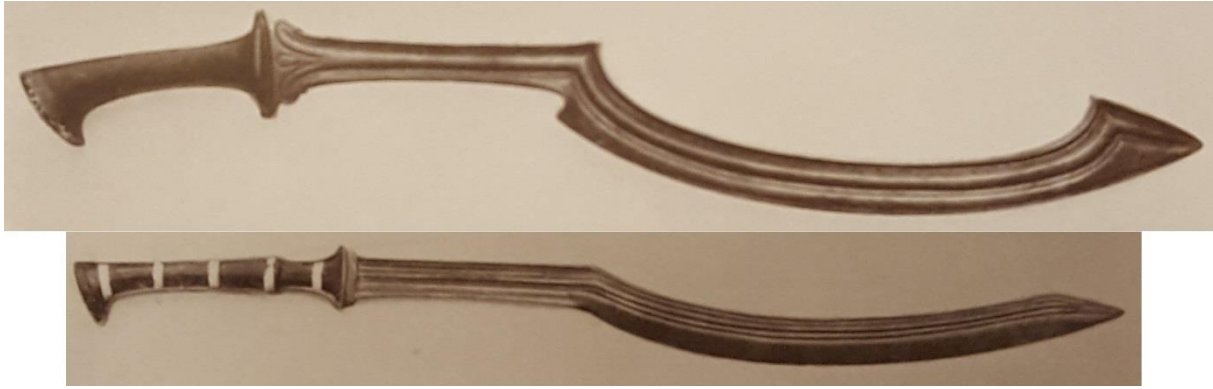
⁵⁷ Gordon, 1958, 23.

⁵⁸ Att döma av att ingen khopesh har ett handtag som tillåter för mer än en hand på vapnet, samt att alla andra egyptiska närstridsvapen används tillsammans med en sköld.

⁵⁹ Petrie, 1917, 26.

⁶⁰ Darnell & Manassa, 2007, 76.

⁶¹ Carter, 1933, 137.

Figur 3. Båda de khopesh som fanns i Tutankhamons grav.⁶²

En möjlig orsak till förändringen av khopeshs form, över tid kan vara utveckling av rustning i närområdet. Det bäst vapnet för att beseгра rustning applicerar största möjliga mängd kraft på minsta möjliga area för att penetrera. Följaktligen kan tillägget av en spets på det annars uttalade huggvapnet khopesh varit ett sätt att förse sig med ett motmedel mot fiender med tyngre rustning. Som tidigare nämnt under 2.2.3 Senare paralleller vet vi att de rustningar som existerade bestod av överlappande fjäll av antingen hårt läder eller brons. Partridge skriver att sådan rustning nog var effektiv mot pilar och spjut på ett visst avstånd samt mot nedåtriktade stötar med knivar och dolkar. I närstrid kunde en motståndare emellertid sticka uppåt och då under eller mellan fjällen, eller utnyttja någon annan sämre skyddad punkt som inte var helt täckt av fjäll.⁶³ Enligt Carters teori om att khopesh var ett relativt trubbigt vapen som förlitade sig på kraft snarare än en vass egg så kanske det var redundant att penetrera rustningen. Även trubbiga vapen kan användas med framgång mot rustning, så kallade krossvapen. Dessa förlitar sig på att överföra kraft genom rustningen till personen bekom den snarare än att försöka penetrera och ta sig igenom rustningen. Emellertid finner arkeologer ibland oslipade exemplar kanske aldrig ämnade för strid, kanske är det större av de två khopesh de funnit i Tutankhamuns grav ett sådant exempel.⁶⁴ Gordon skriver att det inte finns några belägg för vapnets användning efter 1150 f.v.t.⁶⁵ Vad detta beror på är oklart. Möjliga orsaker är bättre rustningar hos fienden eller att bättre raka svärd fanns att tillgå.

⁶² Carter, 1933, pl, XLV B-C.

⁶³ Partridge, 2002, 55–57.

⁶⁴ Howard, 2014, 33.

⁶⁵ Gordon, 1958, 24.

3. Symbolik, ideologi och avbildningar

3.1 Kungaideologi

3.1.1 Tidiga föregångare utanför Egypten

Då khopesh är ett vapen med sitt ursprung utanför Egypten finner vi den allra äldsta avbildningen på den så kallade 'Stele of Vultures', en segerstela från den antika sumeriska staden Girsu. Stelan anses vara ett av världens äldsta historiska dokument med en ålder på ungefär 4450 år och berättar om kung Eannatums av Lagash seger över grannstaden Umma. Pouysségur noterar att kungen själv håller i något som han kallar 'en krökt sabel, ett rituellt vapen'.⁶⁶ Exakt hur rituellt vapnet är kan och har ifrågasatts tidigare i den här kandidatuppsatsen, och benämningen sabel är helt missvisande då den för tankarna till ett helt annat tidigmodernt europeiskt vapen. Ett visst mått av försiktighet erfordras vid tolkning av avbildningar och texter. I likhet med egyptisk konst avbildar inte mesopotamisk konst verkligheten i den bemärkelsen att den avbildar exakt vad ögat ser. På Stele of Vultures har konstnär(erna) kombinerat två perspektiv i samma avbildning, och följaktligen ser proportionerna förskjutna ut för en modern betraktare.⁶⁷ Mytologiska inslag på stelan är ytterligare orsak till försiktighet.⁶⁸ Föremålet i kung Eannatums hand ser på grund av tidigare nämnda anledningar inte ut som ett vapen redo för strid. Bladet ser för kort ut och slutar abrupt i en rak ände, och inte i den krok vi förväntar oss av ett tidigt exemplar av detta vapen. Yadin nämner att det finns en tankeskola som tillskriver det märkliga utsendet på vapnen i kungens till att de i själva verket inte alls är svärd, utan nåt slags boomerangliknande kastvapen, men förkastar själv den teorin.⁶⁹ Gordon hävdar att föremålet på Eannatums 'Stela of Vultures' är en klubba, marskalkstav eller en piska, men definitivt inte en khopesh,⁷⁰ så en viss tveksamhet råder. Förutsatt att föremålet i Eannatums hand på 'Stele of Vultures' verkligen är en krökt metallklinga så skulle det styrka att konceptet existerade i Mesopotamien 800–700 år innan vi finner det äldsta exemplet i Egypten. Dateringen av stelan är väldigt exakt då vi känner till kung Eannatums regeringsperiod och överensstämmer i sådana fall med den datering som föreslagits för de vapenfynd som gjorts i Tello.⁷¹ Intressant är också att vapnet dyker upp i handen på en kung, medan alla soldater på Stele of Vultures bär andra vapen. Khopesh tycks alltså ha en koppling till kungavärdighet från sin allra tidigaste början. Salonen skriver att raka svärd lär ha ingått i standardarsenalen, men krökta var relativt ovanliga, men inte okända i området mellan de två floderna, och instämmer i uppfattningen om att det verkligen är ett sådant krökt svärd Eannatum håller i handen på

---

⁶⁶ Pouysségur, 'Stele of Vultures | Louvre Museum' <http://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/stele-vultures> Accessed April 26 2017.

⁶⁷ Nadali, 2014, 141–48.

⁶⁸ Pouysségur, 'Stele of Vultures | Louvre Museum' <http://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/stele-vultures> Accessed April 26 2017.

⁶⁹ Yadin, 1963, 45.

⁷⁰ Gordon, 1958, 23.

⁷¹ Gordon, 1958, 23. För mer om de vapenfynd som gjorts i Tello se 2.2.1 Mesopotamien.

stelan.⁷² Gordon hävdar att det finns indikationer på att den tidigaste formen av khopesh var en krökt 'klinga' av trä med skarpa bitar av flinta på. Som belägg använder han en avbildning av Ashurnasirpal med vad han kallar en spira i hand, i själva verket en form av khopesh enligt Gordon, baserat på föremålets flänsade 'hjält'.⁷³

3.1.2 Inom Egypten

Den äldsta omnämningen av en khopesh i skrift tycks vara den på Kamoses andra stela. Som tidigare nämnt under 1.1.1 Bevarade exemplar och deras utseende så ligger det även rätt i tiden för när vi har arkeologiska bevis för att vapnet lär ha introducerades till Egypten. Citatet lyder följande:

Incense for Amun in the sanctuary. Incense for Amun in the sanctuary at the place wherein it is said: Accept the offering, as he gives the scimitar to the Son of Amun, I.p.h., the enduring king, Wadj-kheper-Re, Son of Re Kamose the valiant, given life, who subdues the south and drives back the north, who takes possession of the land in victory, given life, stability, dominion, and joy together with his ka, like Re forever and ever.⁷⁴

I den här översättningen har khopesh översatts till scimitar, precis som i fallet med den senare inskriptionen på Seti I:s tempelpylon i Karnak. Scimitar (ibland kallad kroksabel på svenska) är i själva verket ett annat, långt senare närstridsvapen än en khopesh, men de är båda krökta och existerade delvis i samma område men under olika tider, vilket gör förvirringen mer förklarlig. Determinativet är frambenet från ett djur med klövar eller hovar,⁷⁵ trots att Wernick hävdar att ordet skrivs med det gudomliga falkstandaret.⁷⁶ Faktum är att olika determinativ används i olika sammanhang. Ett determinativ som ser ut som en khopesh förekommer i vissa texter, exempelvis i Thutmoses III:s annaler i Karnak. På väggarna där finns texter som berättar om Thutmosis III:s fälttåg. Under hans fyrtioförsta regeringsår står följande:

List of the tribute of the chiefs of Retenu, brought to the fame of his majesty in [this year] 40[+x] blocks a sword of flint, bronze spears -- [Tribute of - in] this year: ivory, 18 tusks; carob wood, 242 logs; 184 large cattle; - small cattle -- incense likewise.⁷⁷

Passagen verkar vara en uppräkningslista av plundringsgods som tagits från Retenu. Dessvärre är den väldigt skadad. En khopesh så som jag har definierat den kan dock inte vara gjord av flinta. Det rör sig om en felöversättning. Exakt vad ordet betyder är inte helt oklart, men determinativet avslöjar att det har med koppar eller metall att göra.⁷⁸ Ett liknande ord med annat determinativ betyder stridsyx. Det leder mig till att tro att det handlar om den yxlika krok till khopesh som tidigare var i bruk i Egypten. Kanske var den modellen av khopesh fortfarande i tjänst hos Retenu.

I Papyrus Amherst och Leopold beskrivs hur en grupp gravrånare plundrar Sobekemsaf II:s grav från dynasti XVII. Papyrusen själv är från Ramses IX:s sextonde regeringsår, sannolikt är khopesh fortfarande ett relevant vapen till någon grad inom krigsföringen. Här verkar det emellertid vara dess roll i ideologin som framhålls, vilket ju är naturligt då det rör sig om en gravgåva:

---

⁷² Salonen, 1965.

⁷³ Gordon, 1958, 23.

⁷⁴ Simpson, 2003, 350.

⁷⁵ Habachi, 1972.

⁷⁶ Wernick, 2004, 153.

⁷⁷ Breasted, 1906a, 213.

⁷⁸ Erman & Grapow, 1926.

We opened their sarcophagi and their coffins in which they were, and found the noble mummy of this king equipped with a falchion; a large number of amulets and jewels of gold were upon his neck, and his headpiece of gold was upon him.⁷⁹

Efter att ha öppnat kungens sarkofag och kista är alltså det första gravrånarna nämner hans svärd. Intressant nog nämns inte specifikt huruvida de stal även svärdet, eller lät det smälta när de satte eld på delar av gravgodset, och eventuellt tog den smälta metallen. Precis som jag nämnt tidigare så skrivs khopesh här med det gudomliga falkstandaret som determinativ, vilket är det enda exempel av detta jag känner till. Även Gardiner noterar att det här hör till ovanligheterna och hävdar att ingen vikt bör fästas vid det. Vidare skriver han att det vanligtvis är ett faktiskt khopeshformat determinativ som används. Han hävdar även att det tvivelsutan måste röra sig om en dolk och inte ett svärd, även om bådadera skulle kunna styrkas av den arkeologiska bevisningen.⁸⁰ Jag finner inte distinktionen särskilt nödvändig i det här fallet då skillnaden mellan en dolk och svärd enbart består i deras längd. Vi har emellertid etablerat att kungen begravts med en krökt klinga oavsett eventuell modern definition baserad på längd, av sådan vikt att den nämns innan amuletter, guld och ädelstenar.

3.1.3 Smiting of the enemy

Huruvida khopesh var ett vapen för slagfältet är inte helt klarlagt, men om att det var ett föremål av stor ideologisk vikt råder inget tvivel. Khopesh ersatte i stor utsträckning den traditionella klubban i s.k. ”Pharaoh smiting his enemies”-scener och som symbol för egyptisk auktoritet under det Nya riket.⁸¹ Partidge hävdar att detta skedde på grund av att khopesh var ett dyrt och i egyptiernas ögon exotiskt vapen,⁸² något som jag själv finner osannolikt. Det äldsta exemplet av en ”Pharaoh smiting his enemies”-scen vi känner till kommer från Naqada II och är en del av en större målning i grav 100 i Hierakonpolis.⁸³ Det första exemplet där farao håller en khopesh i handen istället för den traditionella stenklubban lär vara Ramses II, enligt Howard.⁸⁴ Däremellan är det ungefär 1800 år. Jag finner det extremt osannolikt att inget mer exotiskt eller dyrt vapen lämpligt för den typen av scen skulle ha introducerats under det långa tidsspannet och drar slutsatsen att den bakomliggande orsaken måste vara en annan än simpel ekonomi. Därmed inte sagt att khopesh först dyker upp i konsten i Ramses II:s hand.

Vi finner inte enbart khopesh i handen på farao, utan även hos gudar och rent av vanliga soldater.⁸⁵ Pylonen i Karnak visar hur Amun-Re med utsträckt arm erbjuder eller överlämnar den här typen av svärd till både Seti I och Ramses III.⁸⁶ Samma sak förekommer i Medinet Habu. Intressant nog så är kungen (Seti I) redan i full färd med att dräpa sina fiender i en klassisk ”Pharaoh smiting his enemies”-scen med en klassisk stenklubba, medan Amun-Re sträcker fram en khopesh. Guden håller armen nästan rakt ut från kroppen och vapnet med klingan vänd mot sig själv och bort från kungen.⁸⁷ Att döma av handtaget på de arkeologiska fynd som finns av khopesh så är det ett mycket obekvämt grepp med vilket vapnet omöjligt kan ha brukats.⁸⁸ Wernick menar att han erbjuder kungen eller överlämnar vapnet till kungen,

---

⁷⁹ Capart, Gardiner, van de Welle, 1936, 171.

⁸⁰ Capart, Gardiner, van de Welle, 1936, 179.

⁸¹ Howard, 2014, 33.

⁸² Partridge, 2002, 50.

⁸³ Bommas, 2011, 13.

⁸⁴ Howard, 2014, 33.

⁸⁵ Se 3.1.5. Khopesh i händera på fotsoldater för mer information om khopesh i handen på vanliga dödliga.

⁸⁶ Wernick, 2004, 153.

⁸⁷ The Epigraphic Survey, 1986, pl. 15A.

⁸⁸ Howard, 2014, 34.

en scen som förekommer med andra kungar och på andra platser.⁸⁹ Inskriptionen ovanför fångarna och bredvid Amun-Re styrker det här:

Receive unto yourself the scimitar, (O) mighty king, as your mace has smitten the Nine Bows!⁹⁰ I cause them, to see Your Majesty as a possessor of sunshine and gleam in their face like my image. I cause them to see Your Majesty equipped in the panoply when you take up weapons of battle on the chariot.⁹¹

Utifrån den här texten verkar det alltså som att kungen tilldelas sin khopesh som belöning för de dåd han har utfört. Wernick noterar att de khopesh vi ser i händerna på kungar och gudar i den här typen av avbildningar ser för tunna ut för att vara praktiska i strid.⁹² Spalinger varnar emellertid för att försöka utläsa för mycket ur texter och bilder som Setis reliefer i Karnak. Ett visst tidsspänn existerar mellan när en uppfinning uppträder och kommer i allmänt bruk, och ett ytterligare tidsspänn existerar mellan dess och när uppfinningen avbildas i text och bild. Vilket som är störst är oklart.⁹³

Bild borttagen av upphovsrättsliga skäl

*Figur 4. Amun-Re tilldelar Seti I en khopesh.*⁹⁴

Värt att nämna är att avbildandet av en khopesh inte försvinner, vilar eller på annat sätt faller i glömska under Amarnaperioden, men som med mycket annat under den här tiden finns ett

---

⁸⁹ Wernick, 2004, 153.

⁹⁰ The Nine Bows är ett traditionellt namn för Egyptens fiender. Exakt vilka grupper som har inkluderats i den här benämningen har skiftat genom tiderna.

⁹¹ The Epigraphic Survey, 1986, 51.

⁹² Wernick, 2004, 153.

⁹³ Spalinger, 2005, 198.

⁹⁴ The Epigraphic Survey, 1986, pl. 15A.

stort brott mot traditionen här. På ett talatatblock avbildas drottning Nefertiti i den klassiska 'Pharaoh smiting his enemies', med en khopesh, dräpandes kvinnliga fångar. Den här scenen saknar föregångare och det dröjer 1300 år innan något liknande kan skådas igen. Även hennes make Akhenaten finns med i bild på en annan pråm, i samma pose, sysselsatt med samma aktivitet.⁹⁵ Akhenaten är dock av mindre intresse i den här bilden för den här kandidatuppsatsen då han saknar överkropp och vi därför inte kan se vilket vapen han brukar. Jag skall inte vidare utveckla detta, då Amarnaperioden skiljer sig så pass mycket från resten av Egyptens historia, och den här scenen är ensam i sitt slag.

Jag har tidigare nämnt att den segerrika kungen tilldelas en khopesh av gudarna som ett slags belöning. Med tanke på omnämmandet på Kamoses andra stela verkar den här ideologiska föreställningen ha uppstått väldigt snart efter att khopesh introducerades till Egypten. Merenptah tilldelades en segerkhopesh av Ptah i en dröm,⁹⁶ snarare än Amun eller Amun-Re. Texten återfinns på tempelväggarna i Karnak och berättar om invasioner från libyer och andra folk från medelhavsområdet. Det här dokumentet är ett av de äldsta bevarade på tempelväggar i Egypten, och Ptahs framträdande roll är enligt Breasted ett tecken på att originalet fanns i Memphis, som ju var Ptahs stad, men om så var fallet så har det inte överlevt.⁹⁷

Then his majesty saw in a dream as if a statue of Ptah were standing before Pharaoh L. P. H. He was like the height of - - -. He spake to him "Take thou (it)," while he extended to him the sword, "and banish thou the fearful heart from thee." Pharaoh, L.P. H., spake to him: "Lo, - - -".⁹⁸

Guden Ptah kommer alltså till kungen i en dröm. Detta sker efter att kungen har beordrat armén att formera sig för avmarsch inom fjorton dagar för att möta libyerna men innan något slag har stått. Det är alltså ett gott omen.

Den symboliska föreställningen om att kungen mottar en segerkhopesh av gudarna tycks ha levt kvar mycket länge. Vi finner en omnämning på Rosettastenen som beskriver hur statyer av kung Ptolemaios V Epifanes skulle resas i varje tempel tillsammans med en staty av den lokala guden som erbjuder den förstnämnde en segerkhopesh:

... a statue should be set up for King Ptolemy, living forever, the Manifest God whose excellence is fine – which should be called "Ptolemy who has protected the Bright Land", the meaning of which is "Ptolemy who has preserved Egypt" – together with a statue for the local god, giving him a scimitar of victory, in each temple, in the public part of the temple...⁹⁹

Då denna inskription är från Ptolemaios V Epifanes nionde regeringsår (196 f.v.t.)¹⁰⁰ kan det garanterat inte röra sig om en faktisk khopesh ämnad för strid, då Egypten vid den här tiden är kraftigt helleniserat. Svärd är mestadels korta och raka, av järn, och främst ämnade för att sticka med, att jämföra med en romersk gladius. Gordon skriver att ett annat ord användes för raka svärd, sf.t eller sefet.¹⁰¹ Följaktligen kan vi veta att det inte rör sig om ett samtida, rakt svärd.

⁹⁵ <http://www.mfa.org/collections/object/talatat-river-scene-with-royal-barges-and-tow-boats-45954> accessed 16 May 2017.

⁹⁶ Spalinger, 2005, 239.

⁹⁷ Breasted, 1906b, 240.

⁹⁸ Breasted, 1906b, 245.

⁹⁹ Parkinson, 1999, 200.

¹⁰⁰ Rosetta Stone -- Encyclopædia Britannica

<http://academic.eb.com.ezproxy.its.uu.se/levels/collegiate/article/Rosetta-Stone/64120> accessed 10 May 2017.

¹⁰¹ Gordon, 1958, 24.

3.1.4 Khopesh från en stridsvagn

Receive unto yourself the scimitar, (O) mighty king, as your mace has smitten the Nine Bows!¹⁰² I cause them, to see Your Majesty as a possessor of sunshine and gleam in their face like my image. I cause them to see Your Majesty equipped in the panoply when you take up weapons of battle on the chariot.¹⁰³

Så star det intill scenen där Seti I dräper fångar och mottar en khopesh av Amun-Re. Omnämmandet av en stridsvagn är intressant då att döma av det lilla vi vet om stridsteknik med khopesh så finns det ingen särskild koppling mellan khopesh stridsvagn. Darnell och Manassa hävdar baserat på arkeologiska bevis att egyptierna till stridsvagn använde en typ av tunn värja som lämpade sig för stötar mot en motståndare som står på marken, men som aldrig avbildas i konsten snarare än en khopesh som avbildas flitigt.¹⁰⁴ När farao visas i sin stridsvagn visas han för det mesta ensam.¹⁰⁵ Enligt Spalinger är detta något vi enkelt kan förkasta, då det vore självmordsbenäget. Det var alltid två man i en egyptisk stridsvagn, en förare/sköldbärare och en bågskytt.¹⁰⁶ Detta kastar även faraos bruk av khopesh från sin stridsvagn i ett tveklaktigt ljus. I en scen från Karnak avbildas kungen i sin roll som segerrik befälhavare. Vi kan se hur kungen binder sina besegrade fiender, trots detta hållande i både sin båge och khopesh.¹⁰⁷ Yadin är den ende att göra en koppling mellan stridsvagnar och krökta svärd, men utvecklar inte den tanken mer.¹⁰⁸ Det finns inga samtida texter som beskriver exakt hur strid från en stridsvagn till, men troligtvis kämpade de egna stridsvagnarna mot fientliga stridsvagnar i hjulande manövrar, i ständiga försök att utflanka varandra samtidigt som besättningarna avfyra pilar och kastade spjut. I de fall när fienden inte hade några egna stridsvagnar kunde de egna köra fram och tillbaka längs fiendens front och avfyra pilar mot dem.¹⁰⁹ Oavsett exakt hur strid från stridsvagnar gick till så är det inte troligt att deras främsta taktik var att braka in i fiendens linjer med dragna närstridsvapen som något slags chockkavalleri. Det gör kombinationen khopesh och stridsvagn desto mer mystisk. Kanske finns det ingen koppling, utan rör sig bara om två separata symboler för makt och rikedom som har kombinerats. En annan möjlighet är att khopesh var ett sidovapen för eliten, likt moderna tiders officerssablar eller pistoler, och att farao har dragit den ger då ett heroiskt skimmer över avbildningen, inte helt olikt hur en actionhjärte från Hollywood drar sin pistol. Intressant nog så är det sin pilbåge Ramses II har dragen när han ensam anfaller sina fiender i slaget om Kadesh i en avbildning från Ramesseum¹¹⁰, en heroisk 'last stand' om en läsare ska tro kungen själv. Stridsvagnar var troligen behjälpliga för att jaga ner en flyende fiende. Kanske visar faraos dragna khopesh att fiendens stridsvilja redan är bruten, och han gör sig redo att jaga ner dem. Faktum är att det är just vad som sker i en avbildning från Beit el-Wali. Ramses II håller förvisso bågen i sin ena hand, men höjd över huvudet redo att utdela ett slag håller han sin khopesh. Shasu-beduinerna flyr från honom, med kroppen vriden bort, vissa med huvudet vänt från kungen, vissa med huvudet mot kungen och en arm höjd som för att värja sig mot hans hugg. Enligt Luiselli i Bommas är den här typen av scener bara en variation på 'Pharaoh smiting his enemies', men med Nya rikets militärtekniska innovationer. Hon förklarar att fienderna avbildas som en formlös kaotisk massa genom att hävda att det

---

¹⁰² The Nine Bows är ett traditionellt namn för Egyptens fiender. Exakt vilka grupper som har inkluderats i den här benämningen har skiftat genom tiderna.

¹⁰³ The Epigraphic Survey, 1986, 51.

¹⁰⁴ Darnell & Manassa, 2007, 76.

¹⁰⁵ The Epigraphic Survey, 1986, pl. 3–5, 29, 32, 36.

¹⁰⁶ Spalinger, 2005, 18–19.

¹⁰⁷ The Epigraphic Survey, 1986, pl. 12.

¹⁰⁸ Yadin, 1963, 78.

¹⁰⁹ Darnell & Manassa, 2007, 64.

¹¹⁰ Yadin, 1963, 240–41.

symboliserar faraos makt och styre över den utom-egyptiska världen.¹¹¹ Något som gör avbildningen från Beit-elWali ännu mer intressant är att de flyende tycks hålla i egna khopesh. Då de flyende figurerna är små och odetaljerade i jämförelse med den stora och detaljerade avbildningen av kungen kan samma typ av tveksamhet uppstå här som på stela of vultures: Är det svärd eller kastpinnar de håller i? Konstnären tycks dock ha tagit sig tid att måla shasu-beduinernas svärd/pinnar i en distinkt annorlunda färg från deras spjut.¹¹² I en avbildning från samma plats ses dock Ramses II driva nubier på flykten med dragen båge istället. På sin stridsvagn har kungen fler pilar och kastspjut, en beväpning mer i linje med vad vi tror oss veta om strid från stridsvagn.¹¹³ Jag ser alltså ingen klar koppling mellan när kungen avbildas med sin khopesh i stridsvagnen och när han inte gör det. Värt att notera är också att det enbart verkar vara kungen som avbildas med en khopesh i stridsvagnen. Det samma gäller mängden män i stridsvagnen, enbart kungen är ensam. Som tidigare nämnt skriver Spalinger att två man alltid befann sig i en egyptisk stridsvagn, en sköldbärare och en körsven.¹¹⁴ Vanligtvis tillhörde den sistnämnde samhällets övre skikt,¹¹⁵ och borde således också haft tillgång till det dyrare och mer exklusiva vapnet, det vill säga khopesh.

3.1.5 Khopesh i händerna på fotsoldater

I Egypten finner vi dock inte khopesh enbart i händerna på kungligheter och gudar. I Medinet Habu finns en relief där en tredjedel av soldaterna är utrustade med khopesh (felaktigt benämnd som 'sickle sword' av Seevers).¹¹⁶ Wernick ställer sig tveksam till varför, men skriver att de kan ha varit symboler för faraos makt och auktoritet snarare än deras faktiska beväpning.¹¹⁷ På ett talatblock från Amarnaperioden finner vi en fragmentarisk bild av en grupp soldater. Den större bilden avbildade män som tog del i eskorten av farao Akhenaten. En av dem, en syrier, har en khopesh i handen.¹¹⁸ Exakt varför vet vi inte. Kanske är det som Wernick föreslår, en symbol för faraos makt och auktoritet, men då det är just en syrier som bär vapnet är det möjligt att det är något han burit med sig från sina hemtrakter, då det finns belägg för att vapnet varit etablerat där tidigare än i Egypten.¹¹⁹ Mer information om just khopesh i händerna på fotsoldater vore mycket önskvärt, men som i så många andra fall är det den kulturella och ekonomiska eliten som i största utsträckning är känd.

---

¹¹¹ Bommas, 2011, 16

¹¹² Yadin, 1963, 232–33.

¹¹³ Yadin 1963, 234–35.

¹¹⁴ Spalinger, 2005, 18–19.

¹¹⁵ Partridge, 2002, 60.

¹¹⁶ Seevers, 1998, 57–58.

¹¹⁷ Wernick, 2004, 154.

¹¹⁸ Roeder, 1969, plansch 178.

¹¹⁹ Gordon, 1958, 23–24.

Figur 5. Soldater ur Akhenaten och Nefertitis eskort. En av dem, en syrier, bär en khopesh.¹²⁰

3.2 Sammanfattande diskussion om vapnet som symbol

Från det första arkeologiska belägget för khopesh i Egypten¹²¹ dröjer det max 100 år innan det äldsta omnämnandet dyker upp, nämligen det på Kamoses andra stela. Införlivandet i kungaideologin av detta i grund och botten utomegyptiska vapen är alltså anmärkningsvärt snabb. Vad ligger till grund för det här för egyptierna okaraktäristiskt snabba omfammandet? Det tycks mig att vapnets praktiska användning är vad som cementerade dess roll i ideologin. Hyksos invasion av Egypten tvingade fram förändring inom många aspekter av den egyptiska kulturen, inte minst krigsföringen, där det mer än i andra aspekter handlar om att anpassa sig eller gå under. Jag instämmer med Spalinger i hans teori om att khopesh introduktion i Egypten berodde på politisk förändring.¹²² Sålunda tror jag även att vapnets fruktansvärda effektivitet gett upphov till dess roll i ideologin. Khopesh effektivitet måste ha sjunkit desto mer rustning soldater i Egyptens närområde började bära, men vid det laget var vapnets roll i ideologin redan så pass etablerad. Vapnet måste ha varit fullkomligt obsolet redan när järn började ersätta brons, men tycks trots detta ha överlevt i ideologin ända in i den ptolemaiska eran. I konsten finner vi enbart en typ av khopesh, trots att vi av arkeologiska fynd vet att olika designer förekom i olika tider. Khopesh dyker först upp hos kungligheter, och försvinner även sist bland dem. Förvisso beror detta delvis på den blotta mängd kungliga avbildningar vi har av krigsväsendet, som ju trots allt var och är en statlig angelägenhet, samt kungens roll i religionen. Därför är det särdeles intressant när vapnet dyker upp i händerna på fotsoldater. Som föreslagits av andra författare¹²³ kan det röra sig om en symbol för faraos makt och auktoritet, men de avbildningar som faktiskt visar soldater med khopesh i handen stammar alla från den tid då det finns anledning att tro att khopesh brukades i strid. Soldaten under det Nya riket var värnpliktig, han betalade inte sin utrustning själv, därför är det möjligt att särskilt duktiga enheter utrustades med khopesh på statens bekostnad, som sin tids

¹²⁰ Fotografi av Kaneberg, O. <http://collections.smvk.se/carlotta-mhm/web/object/3011117> accessed 30 May 2017.

¹²¹ Partridge, 2002, 188.

¹²² Spalinger, 2005, 17. För mer information se 2.1.1 Bevarade exemplar och deras utseende.

¹²³ Se bland annat Seevers under 3.1.5 Khopesh i händerna på fotsoldater.

elitsoldater. Den egyptiska armén innehöll även legosoldater, icke-egyptier som stred för Egypten frivilligt mot betalning. Ibland används den här benämningen även för icke-egyptier som ofrivilligt tvingats in i den egyptiska krigsmakten, exempelvis besegrade fiender.¹²⁴ Spalinger anser dock att benämningen legosoldater är felaktig, då den antyder att dessa män inte hade någon lojalitet mot Egypten, utan kunde ansluta sig till en rivaliserande stat om lönen uteblev eller högre erbjöds någon annanstans, något som det inte finns belägg för.¹²⁵ Bland dessa avbildas i synnerhet libyer ofta med khopesh. Det finns anledning att tro att dessa legosoldater behandlas tämligen väl. Många bosatte sig i Egypten efter att de pensionerat sig från aktiv krigstjänst.¹²⁶ Till följd av detta samt avbildningarna finner jag det sannolikt att tro att det bland legosoldaterna fanns elitenheter av khopeshanvändare. Det finns dock ingen anledning att tro att dessa enheter enbart skulle vara reserverade för icke-egyptier, även om de ofta tjänstgjorde för sig. Som tidigare nämnt kan inhemska soldater ha bildat elitenheter som på statens bekostnad utrustats med dyra vapen.

---

¹²⁴ Partridge, 2002, 88–89.

¹²⁵ Spalinger, 2005, 6–7.

¹²⁶ Partridge, 2002, 88–89.

4. Sammanfattning och slutsats

Jag inledde den här kandidatuppsatsen med att diskutera huruvida khopesh överhuvudtaget kunde användas i strid, något jag fann nödvändigt att ägna en tanke innan jag kunde gå vidare till att försöka besvara min första frågeställning. Dessvärre kan jag inte säga att jag har nått ett fullkomligt tillfredsställande svar. Även om många faktorer talar för att khopesh användes i strid finns inga definitiva bevis. Om ett exemplar med tydliga tecken på strid och slitage fanns så skulle jag anse att det utgjorde säkert bevis. Avsaknaden av ett sådant föremål kan dock som nämnt under 2.3. Oavsett hur det ligger till med den saken har jag fastslagit att inte föreligger några rent metallurgiska hinder för vapnets användning, som vissa författare har föreslagit.

Angående hur khopesh eventuellt kunde ha använts finns ännu mindre bevis. Efter att ha läst många teorier och jämfört med andra vapen, tider och områden finner jag det för mest sannolikt att khopesh hade sin egen stridsstil, annorlunda från en yxa, särskilt vad gäller senare former med en spets. Att döma av att bladet ständigt växte i längd utdelades sannolikt skärande hugg med vapnet, snarare än krossande slag, som föreslagits av bland annat Carter och Darnell & Manassa.

Vad gäller khopesh avbildning i konsten tycks mig bilderna till en början motstridiga. Vi ser khopesh mestadels i faraos hand, och enbart mer sällan i händerna på vanliga fotsoldater. Jag har diskuterat hur detta skulle kunna förklaras, med elitsoldater, soldater från utanför Egypten, eller att det rör sig om symboler för faraos makt. Då jag anser att det finns tillräckliga bevis om än inte hundra procentiga för att säga att khopesh användes i strid, och att det åtminstone i teorin rörde sig om ett skrämmande effektivt vapen, så anser jag även att det antagligen fanns andra användare än kungen.

Källförteckning

- Berger, M. 2008, *Encyclopaedia of the History of Science, Technology, and Medicine in Non Western Cultures* Springer Science+Business Media, Dordrecht.
- Bommas, M. (red.) 2011, *The Ancient Egyptian scene of 'Pharaoh smiting his enemies': An attempt to visualise cultural memory?* Continuum International Publishing Group, London.
- Breasted, J.H. 1906a, *Ancient records of Egypt: historical documents from the earliest times to the Persian conquest* vol. II Chicago University Press, Chicago.
- Breasted, J.H. 1906b, *Ancient records of Egypt: historical documents from the earliest times to the Persian conquest* vol. III Chicago University Press, Chicago.
- Capart, J. Gardiner, A.H. van de Walle, B. 'New light on the Ramesside tomb-robberies', *JEA* Vol. 22, 1936, 169-93.
- Carter, H. 1933, *The Tomb of Tut-Ankh-Amen: Discovered by the Late Earl of Carnarvon and Howard Carter. Vol. 3*, Cassell and Company Ltd., London.
- Darnell & Manassa, 2007, *Tutankhamun's Armies: Battle and Conquest during Egypt's Late Eighteenth Dynasty* John Wiley and Sons, Hoboken New Jersey.
- Darvill, T. 2008, 'Three Age System' In *The Concise Oxford Dictionary of Archaeology* Oxford University Press. Retrieved 1 May. 2017, from <http://www.oxfordreference.com.ezproxy.its.uu.se/view/10.1093/acref/9780199534043.01.0001/acref-9780199534043-e-4253>.
- Drews, R. 1993, *The end of the Bronze Age: Changes in Warfare and the Catastrophe of ca. 1200 B.C* Princeton university press, Princeton University Press, New Jersey.
- Erman, A. & Grapow, H. 1971 *Wörterbuch der Ägyptischen Sprache*, Akademie-Verlag, Berlin.
- Gabriel, R.A. 2011 *Hannibal: The Military Biography of Rome's Greatest Enemy*, Potomac Books Inc., Washington D.C.
- Gordon, D.H. 14. 'Scimitars, Sabres and Falchions', *Man*, vol. 58/(1958), pp. 22-27.
- Habachi, L. 1972 *The Second Stela of Kamose*. Glückstadt.
- Howard, D. 2014, *Bronze Age Military Equipment* Pen and Sword, Barnsley.
- Lenk-Chevitch, P. '60. Note Concerning the Distribution of the Sickel-Sword.' *Man*, vol. 41, 1941, 81-84.
- Lowe Fri, M. 2007 *The double axe in Minoan Crete: a functional analysis of production and use* Universitetservice US-AB, Stockholm.
- Lucas, J. & Harris, J.R. *Ancient Egyptian Materials and Industries*, Dover Publications, Inc., Mineola, New York.
- Molloy, B. 'Martial Arts Materiality: A Combat Archeology Perspective on Aegean Swords of the Fifteenth and Fourteenth Centuries BC.' *World Archaeology*, vol. 40, no. 1 2008, pp. 116-134.
- Museum of Fine Arts Boston, 'Talatat: River scene with royal barges and tow boat', <http://www.mfa.org/collections/object/talatat-river-scene-with-royal-barges-and-tow-boats-45954>. Accessed 16 May 2014.
- Nadali, D. 2014. 'How Many Soldiers on the "Stele Of The Vultures"? A Hypothetical Reconstruction' *Iraq* 76, 141-48.
- Naroll, R. 'What have we Learned from Cross-Cultural Surveys?', in *American*

- Anthropologist*, vol. 72 no. 6, 1970, 1227-1288.
- Parkinson, R. 1999, *Cracking Codes: The Rosetta Stone and Decipherment*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles.
- Partridge, R.B. 2002 *Fighting pharaohs : weapons and warfare in ancient Egypt* Peartree publishing, Manchester.
- Petrie, F. 1917 *Tools and Weapons* Hazell, Watson and Viney Ltd., London and Aylesbury.
- Pouysségur, P. <http://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/stele-vultures>. Accessed 26 April 2017.
- Pritchard, J. (red.) *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament* Princeton University press.
- Redford, D.B. 2001, *The Oxford encyclopedia of ancient Egypt*, Oxford University Press, New York.
- Roeder, G. 1969 Amarna-Reliefs aus Hermopolis, Hildesheim PC 46, plansch 178; Sotheby's, London, July 8th 1991, nr 193.
- 'Rosetta Stone', *Encyclopædia Britannica Online*, (2016)
<http://academic.eb.com.ezproxy.its.uu.se/levels/collegiate/article/Rosetta-Stone/64120>
accessed 10 May 2017.
- Salonen, E. 1965 *Die Waffer der Alten Mesopotamier: Eine Lexikalische und Kulturgeschichtliche Untersuchung* Vol. 33 Helsingfors.
- Sapiro, D. & Webler, B. 2016, 'Fabrication of a Bronze Age Sword using Ancient Techniques', *JOM*, vol. 68, no. 12, pp. 3180-3185.
- SeEVERS, B. 1998, *The Practice of Ancient Near Eastern Warfare with comparison to the Biblical Accounts of Warfare from the Conquest to the end of the United Monarchy* Diss. Trinity Evangelical Divinity School.
- Sethe, K. 1924, *Aegyptische Lesestücke zum Gebrauch im akademischen Unterricht*, Hinricha'sche Buchhandlung, Leipzig.
- Shaw, I. 1991, *Ancient Egyptian Warfare and Weapons* Shire publications LTD, Princes Risborough.
- Simpson, W.K. (red) et al. 2003 *The Literature of Ancient Egypt*, Yale University Press, New Haven & London.
- Spalinger, A. 2005, *War in Ancient Egypt: The New Kingdom* Blackwell Publishing, Malden. University of Chicago. Epigraphic Survey 'Reliefs and Inscriptions at Karnak: Vol. 4, the Battle Reliefs of King Sety I', Volume 107(, Chicago, Oriental inst. of the Univ. of Chicago, 1986).
- Wernick, N.E. 2004. A khepesh sword in the University of Liverpool Museum. *Journal of the Society for the Study of Egyptian Antiquities* 31, 151-155.
- Yadin, Y. 1963, *The art of warfare in biblical lands in the light of archaeological discovery*, Weidenfeld & Nicholson, London.